

Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

Mezinárodní konference o aplikaci Aarhuské úmluvy v praxi

Pavel Černý*

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, známá spíše jako „Aarhuská úmluva“, je v mnoha směrech jedinečným institutem mezinárodního práva. Úmluva propojuje témata ochrany životního prostředí a lidských práv a zároveň zdůrazňuje odpovědnost veřejných institucí, ale i jednotlivců a jejich sdružení v této oblasti.

Závazky stran Aarhuské úmluvy se týkají tří oblastí, souvisejících s ochranou životního prostředí: práva na informace, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k soudní ochraně. Právě poslednímu „pilíři“ Úmluvy byla věnována mezinárodní konference, kterou ve dnech 16. a 17. dubna 2009 v plenárním sále Nejvyššího správního soudu v Brně uspořádalo Ministerstvo životního prostředí. Konference se zúčastnilo více než 80 soudců a jejich asistentů, právníků ministerstev, vysokoškolských pedagogů (včetně zástupců kateder práva životního prostředí a ústavního práva brněnské právnické fakulty) a dalších účastníků ze 17 zemí.

Záměrem organizátorů bylo především vytvořit prostor pro výměnu zkušeností s aplikací Aarhuské úmluvy v soudní praxi jednotlivých států. Dalším významným tématem bylo postavení Úmluvy v rámci práva ES, a to zejména s ohledem na stále neukončenou debatu týkající se návrhu směrnice o přístupu k právní ochraně ve věcech životního prostředí. Kromě přednášek a navazujících diskusí byli účastníci v části programu rozděleni do pracovních skupin, v nichž řešili modelové případy, ilustrující typické problémy vznikající při aplikaci požadavků Aarhuské úmluvy v soudních řízeních.

Konferenci zahájil soudce britského *Court of Appeal* Sir Robert Carnwath příspěvkem o roli soudů při ochraně životního prostředí. Jako jejich základní úkol vymezil prosazování stavu, kdy „politické a administrativní rozhodování probíhá transparentně a zajišťuje ochranu základních práv, a to i v případech, kdy se dostávají do konfliktu s politickými preferencemi demokratické většiny“. Pokud legislativní nástroje ochrany životního prostředí nejsou v tomto směru dostatečné, musí soudy „vyplňovat existující mezery tvůrčí interpretací ústavních práv a principů“.

Soudce belgického ústavního soudu prof. Luc Lavrysen v rámci celkové rekapitulace obsahu Aarhuské úmluvy zdůraznil, že Úmluva stanoví v oblastech, které upravuje, pouze minimální standard práv, který musí smluvní strany zajistit. Upozornil dále na velké rozdíly, které v důsledku odlišných právních tradic mezi státy existují, pokud jde o úpravy obecných podmínek žalobní legitimace.

Srovnání přístupu nejvyšších správních soudů Finska a České republiky k tématu konference nabídly příspěvky jejich soudců Kari Kuusiniemiho a Jana Passera. Finská situace je ovlivněna ústavním zakotvením práva „účastnit se rozhodování ve věcech životního prostředí“. Na jeho základě příznaly finské soudy aktivní legitimaci nevládním organizacím i v oblastech, kde ji zákony výslovně nezakotvují. Také v České republice se soudní praxe týkající se Úmluvy zabývá jejími ústavně-právními souvislostmi, v tomto případě však především otázkou možnosti bezprostředního účinku jednotlivých ustanovení Úmluvy. Dosavadní judikatura českých soudů tuto možnost spíše odmítá.

Pavel Černý z Ekologického právního servisu shrnul zkušenosti nevládních organizací jako nejčastějších „uživatelů“ Aarhuské úmluvy. Zaměřil se především na rozdílnou interpretaci termínu „zásah do subjektivních práv“ soudy ve vybraných členských státech EU, která vede k velmi odlišné úrovni soudní ochrany proti zásahům do životního prostředí.

Druhý den konference byl věnován mezinárodně-právnímu a „evropským“ aspektům Aarhuské úmluvy. Jelikož jednou ze stran Úmluvy je i ES, představuje důležitou otázku možnost jejího působení skrze evropské právo jako tzv. smíšené smlouvy, zakládající z hlediska mezinárodního práva dělbu závazků a kompetencí mezi Společenstvím a členskými státy. Touto problematikou se detailně zabýval Rasmussen z dánského ministerstva zahraničních věcí. Vládní zmocněnec pro zastupování ČR u Evropského soudního dvora Martin Smolek navázal přehledem související judikatury ESD. Věnoval se především podmínkám přístupu „soukromých žalobců“ k tomuto soudnímu orgánu. Z rozsudků vydaných v poslední době je zřejmé, že ESD v oblasti ochra-

* Mgr. Pavel Černý, Ekologický právní servis Brno.

ny životního prostředí zatím nic nemění na velmi přísném výkladu podmínky „bezprostředního a osobního dotčení žalobce“ napadeným aktem ES. V závěrečném příspěvku představil prof. Jerzy Jendroska z právnické fakulty Univerzity Opole fungování kontrolního mechanismu Úmluvy, který je založen na možnosti každého jednotlivce či organizace podat stížnost ke „Compliance Committee“.

Z diskuzí na plénu konference i v pracovních skupinách vyplynul především závěr, že mezi jednotlivými stranami Aarhuské úmluvy existují podstatné rozdíly ve způsobu naplňování z ní vyplývajících závazků. V ně-

kterých zemích (slovy přítomných soudců) soudy „vesměs vítají expertní pohled nevládních organizací, které jim napomáhají v řešení obtížných technických otázek, jež v souvislosti se spory o zásahy do životního prostředí vznikají“. Tento přístup však zdaleka není všeobecným pravidlem. Jako další zásadní problém pak účastníci konference vnímají nedostatečnou efektivitu soudní ochrany ve věcech životního prostředí. Finský vlk, zastřelený dříve, než byl ukončen soudní přezkum rozhodnutí umožňujícího jeho odstřel, se ostatně stal určitým symbolem celé konference.